

Forest Stewardship Council®

Certificeringskrav for danske skove på 250 ha eller derunder

Introduktion

Forest Stewardship Council® (FSC®) er en certificerings- og mærkningsordning til skovbaserede produkter fra ansvarligt drevne skove og andre ansvarlige kilder. FSC hverken producerer eller sælger produkter men drives af en global ikke-statslig non-profit organisation, som arbejder for at udbrede ansvarligt skovbrug verden over. FSC's standarder er udviklet på baggrund af anerkendte principper for ansvarligt skovbrug og sporbarhed, der støttes af både miljømæssige, sociale og økonomiske interessenter. Selve certificeringen af skovdrift og virksomheder i leverandørkæden for skovbaserede produkter udføres af tredjeparts certificeringsorganer, som godkendes og kontrolleres af FSC's akkrediteringsorgan Accreditation Services International (ASI).

Alle danske skove, der ønsker FSC-certificering, skal, uanset størrelse, efterleve FSC's 10 grundprincipper (se boksen nedenfor) og underliggende kriterier. FSC-skovstandarden for Danmark tager udgangspunkt i disse 10 principper og kriterier, men i dette vejledende dokument er de elementer af bæredygtighed, der ikke vurderes at være behov for at kontrollere i mindre danske skove, undladt. Dette dokument er således målrettet små skovejendomme, defineret som skove med et areal på 250 hektar eller derunder, og lister de krav, der skal efterleves for, at FSC-certificering af disse skove kan opnås. Kravene er stillet op og lister, hvad der skal være på plads inden certificering, hvilke hensyn der skal tages i driften generelt og hvilke hensyn der skal tages ved driftsaktiviteter og andre aktiviteter. Nummereringen af kravene, for eksempel 7.1.2, henviser til den tilsvarende indikator i FSC-skovstandarden for Danmark.

Dette dokument er målrettet ejere/forvaltere af danske skovejendomme eller ledere af en gruppe af skovejere/forvaltere, som sammen ønsker at opnå certificering under FSC's regler for gruppecertificering. For FSC-skovstandarden, refererede bilag, yderligere information, supplerende vejledninger mm. henvises til FSC Danmarks hjemmeside www.fsc.dk. Er der spørgsmål relateret til dette vejledende dokument, skal afklaring søges i FSC-skovstandarden for Danmark. For henvisninger til bilag og ord markeret i kursiv og med stjerne (*) refereres også til FSC-skovstandarden.

FSC's 10 grundprincipper

Princip 1: Overholdelse af lovgivning

Skovejeren skal overholde alle gældende love, forordninger og nationalt ratificerede internationale traktater, konventioner og aftaler.

Princip 2: Arbejdstagernes rettigheder og ansættelsesvilkår

Skovejeren skal opretholde og/eller forbedre arbejdstagernes sociale og økonomiske velfærd.

Princip 3: Oprindelige folks rettigheder *Ikke relevant i Dansk kontekst*

Skovejeren skal identificere og respektere oprindelige folks juridiske og hævdvundne rettigheder til at besidde, anvende og forvalte jord, territorier og ressourcer, der berøres af driftsaktiviteter.

Princip 4: Forholdet til lokalsamfundet

Skovejeren skal bidrage til at fastholde eller styrke lokalsamfundenes sociale og økonomiske velfærd.

Princip 5: Skovens goder

Skovejeren skal forvalte skovejendommens mange produkter og tjenester på en effektiv måde for at sikre eller styrke den økonomiske bæredygtighed og de miljømæssige og sociale fordele.

Princip 6: Miljøværdier og påvirkning

Skovejeren skal vedligeholde, bevare og/eller genoprette skovejendommens økosystemtjenester og miljøværdier og undgå, genoprette eller afbøde negative miljøpåvirkninger.

Princip 7: Driftsplanlægning

Skovejeren skal have en driftsplan, der afspejler skovejerenes politikker og målsætninger. Planen skal stå i forhold til driftens omfang og intensitet samt risikoen forbundet hermed. Driftsplanen skal holdes opdateret med information fra monitoreringen, således at der sikres en fleksibel drift, som løbende kan tilpasses de faktiske forhold. Dokumentation omkring planlægning og procedurer skal være tilstrækkelig til at kunne vejlede personale, informere berørte interessenter og begrunde driftsmæssige beslutninger.

Princip 8: Overvågning og vurdering

Skovejeren skal kunne dokumentere, at overvågning og evaluering i forhold til at nå driftsmålene finder sted, samt konsekvenser af driften. Indsatsen skal stå i forhold til driftens omfang og intensitet samt risici ved driften. Formålet er at implementere en fleksibel drift.

Princip 9: Høje bevaringsværdier

Skovejeren skal bevare og/eller fremme høje bevaringsværdier inden for skovejendommen ved at følge forsigtighedsprincippet.

Princip 10: Gennemførelse af driften

Driftsaktiviteter, der udføres af eller for skovejeren på skovejendommen, skal vælges og gennemføres i henhold til skovejerenes økonomiske, miljømæssige og sociale politikker og målsætninger og i overensstemmelse med FSC's principper og kriterier.

Følgende skal være på plads inden certificering:

Driftsplan

- ✓ 7.1.1 Der forefindes en *driftsplan** der beskriver, begrundes og regulerer de aktiviteter der udføres i forbindelse med skovejendommen.
- ✓ 1.8.1 *Driftsformålet** specificerer en hensigt om bæredygtig og naturnær drift af skoven i overensstemmelse med FSC's *principper** og *kriterier** og relaterede standarder. *Driftsformålet** er jf. 7.1.2 angivet i *driftsplanen**.
- ✓ 7.1.2 *Driftsformålet** er inkluderet i *driftsplanen** og specificerer jf. 1.8.1 en hensigt om bæredygtig og naturnær drift af skoven i overensstemmelse med FSC's *principper** og *kriterier** og relaterede standarder.

For skove under 250 ha under en gruppe, kan kravet om en driftsplan efterleves af en aftale med gruppelederen, og for skove under 50 ha er en hensigtserklæring acceptabel.

Kort

- ✓ 1.2.2 Det areal der er omfattet af certificeringen er markeret på kort.
- ✓ 6.10.1 Det certificerede areal omfatter ikke *plantager**, som er etableret på arealer omlagt fra *naturlig skov** efter november 1994, medmindre:
 - 1) Der foreligger klare og tilstrækkelige beviser for, at *skovejeren** ikke var direkte eller indirekte ansvarlig for denne omlægning, eller
 - 2) Det areal, der siden 1994 er omlagt fra *naturlig skov** til *plantage**, udgør mindre end 5 % af *skovejendommens** certificerede areal. Hvor *skovejendommen** udgøres af flere skove henvises her til 5 % af hvert enkelt sammenhængende skovareal.

Eventuelle arealer med høje bevaringsværdier der skal bevares og fremmes

- ✓ 9.1.1 På baggrund af bilag G er *høje bevaringsværdier** på ejendommen identificeret, undersøgt og kortlagt. Disse værdier er i dansk kontekst defineret som følgende områder:
 - HCV 1 Biodiversitet på artsniveau: Leve/ynge/rasteområder for beskyttelseskrævende og rød-listede plante- og dyrearter.
 - HCV 2: Økosystemer på landskabsniveau og mosaikker af økosystemer. *Ikke vurderet relevant i dansk kontekst.*
 - HCV 3 *Økosystemer** og *levesteder**:
 - Natura 2000-naturtyper, naturbeskyttelseslovens § 3-arealer, bevaringsværdige egekrat samt skovbryn beskyttet i henhold til skovloven og naturmæssigt særligt værdifuld skov (jf. skovloven § 25) eller
 - Nøglebiotoper over 0.25 ha.
 - HCV 4 Kritiske økosystemtjenester: Drikkevand og grundvand, specifikt boringsnære beskyttelsesområder.
 - HCV 5: Lokalsamfundenes behov. *Ikke vurderet relevant i dansk kontekst.*
 - HCV 6 Kulturelle værdier: Områder med kulturel værdi, fortidsminder, sten- og jorddiger samt kulturarvsarealer og kulturmiljøer. Derudover også områder med anden kulturel værdi.
- ✓ 9.3.1 Driftstiltag følger *forsigtighedsprincippet**, så det sikres, at *høje bevaringsværdier** bevares og/eller fremmes.

Arealer udpeget til bevaring og fremme af biodiversitet, herunder udlagt urørt skov

- ✓ 6.5.1 Minimum 10 % af det certificerede areal er udpeget til bevaring og fremme af biodiversitet.
- ✓ 6.5.2 Arealet udpeget i 6.5.1 kan udgøres af skovbevoksede naturtyper eller lysåbne naturtyper.
- ✓ 6.5.3 Udpegningen er sket på baggrund af en vurdering af, hvor der findes værdifuld biodiversitet, eller hvor der kan skabes de mest gunstige forhold til fremme af biodiversitet.
- ✓ 6.5.4 Arealerne er udpeget med udgangspunkt i:
 1. Allerede udpegede områder af høj bevaringsværdi (jf. princip 9), dvs. områder beskyttet ved lov (Natura2000-naturtyper, naturbeskyttelseslovens § 3-arealer, bevaringsværdige egekrat samt skovbryn beskyttet i henhold til skovloven), naturmæssigt særligt værdifuld skov (jf. skovloven § 25) og andre *nøglebiotoper**.
 2. Små åbne beskyttede arealer såsom heder, enge og overdrev (skovlovens § 28).
 3. Arealer, hvor der genskabes *vådområder**.
 4. Arealer, hvor der er genskabt, genskabes eller udvides lysåbne naturtyper.
 5. Arealer med eksisterende eller nyetablering af skovbryn.

6. Områder med bl.a. høj andel af *nøgleelementer**, gamle træer og dødt ved, en variation i træaldre, træarter og strukturer, uforstyrret jordbund og genetisk oprindelige bevoksninger.
 7. Muligheden for udvidelse af arealer med høj naturværdi på egne eller naboarealer.
- ✓ 6.5.5 De udpegede 10 % af det certificerede areal (jf. 6.5.1) forvaltes med det formål at bevare og fremme biodiversitet herunder at sikre eller skabe gunstige forhold for *sjældne** eller *truede** arter.
 - ✓ 6.5.6 Minimum 5 % af *skovejendommens** skovbevoksede areal skal indgå i arealet udpeget til bevaring og fremme af biodiversitet (jf. 6.5.1) og skal forvaltes som *urørt skov**.

I forbindelse med omlægning til *urørt skov** kan det gavne biodiversiteten at skabe mere lys og variation i en bevoksning gennem en forberedende hugst.

Under forudsætning af, at hugsten ikke udgør en væsentlig risiko for den langsigtede overlevelse af kendte forekomster af sjældne og truede arter i området, kan op til 25 % af den stående vedmasse, målt på bevoksningsniveau, dog fjernes fra de skovbevoksede naturtyper, og gøres til genstand for salg, uden at dette begrundes med konkrete biodiversitetsformål.
 - ✓ 6.5.7 Forberedende hugst i det skovbevoksede areal udpeget til bevaring og fremme af biodiversitet (jf. 6.5.4) er afgrænset til 5 år fra udpegningstidspunktet.
 - ✓ 6.5.8 Hvor den forberedende hugst i forbindelse med omlægning til *urørt skov** overstiger 25 % af den stående vedmasse, målt på bevoksningsniveau, skal de konkrete biodiversitetsformål med hugsten dokumenteres.
 - ✓ 6.5.9 Lysåbne naturtyper, der indgår i arealet udpeget til bevaring og fremme af biodiversitet, skal opretholdes som lysåbne.

Det bør bemærkes, at 'urørt skov' jf. ordlisten er skovområder, hvor biodiversiteten - forstået som gode levesteder for truede arter - bevares og fremmes. Urørt skov kan græsses af tamme eller vilde dyr. En indledende naturgenopretning af hydrologi og bevoksningsstruktur vil ofte gavne biodiversiteten. Optimalt set kan skoven hvile i sig selv på sigt. Naturpleje bør dog om nødvendigt udføres for at sikre truede arters trivsel eller bekæmpe invasive arter*. Der foretages ingen indgreb med salg af træprodukter for øje.*

Følgende hensyn skal tage i planlægningen generelt:

- Overholdelse af lovgivning**
- ✓ 1.3.1 Alle aktiviteter på skovejendommen* udføres i overensstemmelse med gældende lovgivning, bestemmelser, administrative krav og sædvaneret* (jf. bilag A).
- ✓ 1.7.1 Antikorruptionslovgivning iht. Straffeloven (jf. bilag A) overholdes som mindstemål.
- ✓ 2.1.1 *Arbejdstagere** er ansat på gældende vilkår under dansk lovgivning, der sikrer, at ILO-kernekonventionerne (jvf. bilag A, pkt. 3.5) efterleves.
- Overenskomst efterleves – Minimumsløn til alle**
- ✓ 2.1.2 *Arbejdstagere** er omfattet af den for *arbejdstageren** relevante overenskomst eller ansat på overenskomstlignende vilkår.
- ✓ 2.1.3 Ansættelsesforholdene afviger ikke fra overenskomsten som angivet i indikator 2.1.2.
- ✓ 2.1.4 Lønforholdene overholdes, se også indikator 2.4.1.
- ✓ 2.1.5 Hvor *skovejeren** opdager eller bliver gjort opmærksom på, at *arbejdstageres** ansættelsesforhold afviger fra overenskomsten, kontakter *skovejeren** den overenskomstbærende fagforening med henblik på at forholdene afklares og rettes op.

Bilag A i den fulde FSC-skovstandard lister hvilke gældende love der vurderes relevante i dansk skovdrift.

Mulige kontrolpunkter inkluderer drøftelse med skovejere, tekst i kontrakter/aftaler og/eller en offentlig antikorruptions politik*

For skovarbejdere er den relevante overenskomst for eksempel Skovbrugsoverenskomsten indgået mellem Fagligt Fælles Forbund (3F) og Gartneri-, Land- og Skovbrugets Arbejdsgivere (GLS-A). Skovejeren bør indgå kontraktlige samarbejdsaftaler med entreprenøren*, der omfatter dette (arbejdsklausuler). Se eksempler på tekst på www.arbejdsklausuler.dk samt inspiration i cirkulæret om arbejdsklausuler i offentlige kontrakter <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=163870> § 3. Skovejeren* hæfter ikke for entreprenørens* eventuelle forringede løn- og arbejdsvilkår, men skovejeren* sikrer via en samarbejdsaftale, at entreprenøren* har kendskab til overenskomsten, og at den følges.*

- ✓ 2.1.6 Hvis det ikke lykkes at bringe forholdene i orden eller ved systematisk overtrædelse af aftalen, afbryder *skovejeren** straks samarbejdet med *entreprenøren**.

Træning og uddannelse

- ✓ 2.5.2 *Arbejdstagere** besidder den for arbejdsopgaven relevante viden og information.
- ✓ 2.5.1 Opdateret information vedrørende træning og uddannelse forefindes for alle relevante *arbejdstagere**.

Godt forhold til lokal samfundet

- ✓ 4.4.1 Skovejeren* tilgodeser naboer og brugeres henvendelser med ønsker til brug af skoven til rekreative og undervisningsmæssige formål. Dette sker under hensyn til driftsformålene og økonomien.
- ✓ 4.5.1 Skovejeren* har jævnlig kontakt med berørte interessenter herunder naboer og brugere, eventuelt via deres repræsentative organisationer, i forbindelse med skovdriften, hvor deres brug af skoven kan være direkte påvirket af driftsaktiviteter.
- ✓ 5.3.1 Driftsplanlægningen tager hensyn til de langsigtede positive og negative økonomiske, miljømæssige og sociale virkninger af driftstiltag, herunder potentiel påvirkning uden for skovejendommen*.
- ✓ 5.4.1 Hvor omkostninger, kvalitet og kapacitet er mindst tilsvarende, anvendes lokale varer, tjenester, forarbejdning m.m. fremfor ikke-lokale.

Respekt for hævdvundne- og brugsrettigheder

- ✓ 4.2.3 Skovejeren* sikrer, at der iht. naturbeskyttelsesloven er adgang for offentligheden til skovens veje og stier, og at misledende skiltning ikke forekommer.
- ✓ 4.1.1 *Skovejeren** er bekendt med tinglyste *hævdvundne* besiddelses- og brugsrettigheder**.
- ✓ 4.2.1 *Hævdvundne rettigheder** respekteres.
- ✓ 4.2.2 Der er ingen uløste uoverensstemmelser over hævdvundne *besiddelses- og brugsrettigheder**.

Behandling af klager eller konflikter

- ✓ 1.6.1 Hvor der har været en klage eller *konflikt** i forhold til gældende lovgivning forefindes en journal eller anden dokumentation, der inkluderer:
 - 1) Skridt taget for at løse klagepunkter;
 - 2) Resultater af alle klager, og
 - 3) Igangværende sager og grunde til, hvorfor de ikke er løst.
- ✓ 1.6.2 I konfliktsituationer ophører de til *konflikten** relaterede aktiviteter på det pågældende areal, indtil *konflikten** er løst, hvis denne:
 - 1) Relaterer til driften;
 - 2) er af *betydeligt omfang**,
 - 3) har en *betydelig varighed**, eller
 - 4) Involverer mange *interessenter**.

Sporbarhedssystem

- ✓ 8.5.1 Såfremt *skovejendommen** har både certificerede og ikke certificerede arealer, er der implementeret et system for at spore og følge alle produkter, der markedsføres som FSC-certificerede.
- ✓ 8.5.2 Oplysninger om alle solgte produkter forefindes og dokumenteres, herunder:
 - 1) Artsnavn (handelsnavn og videnskabeligt navn);
 - 2) Produkttype/sortiment;
 - 3) Volumen (eller mængde) der sælges;
 - 4) Oplysninger om at spore materialet til hugstlokalitet;
 - 5) Hugstdato;
 - 6) Hvis der foregår nogen forarbejdning i skoven, angives dato og volumen; og
 - 7) Hvorvidt materialet blev solgt som FSC-certificeret eller ej.
- ✓ 8.5.3 Salgsfakturaer opbevares i mindst fem år for alle produkter, der sælges som FSC-certificerede. Fakturaerne indeholder, som et minimum, følgende oplysninger:
 - 1) Navn og adresse på køber;
 - 2) Datoen for salg;
 - 3) Artsnavne (handelsnavn og videnskabeligt navn);
 - 4) Produkttype/sortiment;
 - 5) Volumen (eller mængde), der sælges;
 - 6) FSC-certificeringskode; og

7) FSC-mærkningen "FSC 100%" for produkter solgt som FSC-certificerede.

Miljømæssig og økonomisk robusthed

- ✓ 6.8.1 *Skovejendommen** forvaltes med henblik på at bevare og/eller *genoprette** en varieret skov mht. træarter, træaldre, tæthed og fugtighed, som er tilpasset landskabet.
- ✓ 6.8.2 I skovdriften benyttes en variation af træarter, som egner sig til de specifikke skovdyrkningsmæssige betingelser, og der sikres produkter af høj kvalitet og bedste forudsætninger for langsigtet *økonomisk bæredygtighed**.

Hugst overstiger ikke tilvækst

- ✓ 5.2.1 *Planhugsten** er baseret på;
 - et konservativt og veldokumenteret estimat,
 - en opdateret vedmasseopgørelse samt
 - en vurdering af tilvækst og mulig hugst.
- ✓ 5.2.2 Der korrigeres løbende for *naturgivne forstyrrelser** såsom stormfald, brand, insektangreb og sygdomme og bevarelse af *økosystemets funktioner**.
- ✓ 5.2.3 Det sikres, at hugstmængden ikke overskrider et *bæredygtigt niveau** jf. 5.2.1.
- ✓ 5.2.4 Den faktiske hugst af træprodukter er beregnet og dokumenteres.
- ✓ 5.2.5 Over 10 år overstiger den faktiske hugst ikke *planhugsten** jf. 5.2.1.

Ingen omlægning

- ✓ 6.9.1 Der sker ingen omlægning af *naturlig skov**. Der sker ingen omlægning til *plantager**, se dog 10.2.1 S. *Skov** omlægges heller ikke til *ikke-skovarealer**. Dette med mindre denne omlægning:
 - 1) påvirker en *meget begrænset del** af *skovejendommens** areal. (Dette kan dog fraviges, hvor et større areal kan omlægges ved for eksempel anlæg af lysåbne naturarealer som hede, enge og moser, Jf. også Skovloven, der kræver, at skovlysninger må etableres på maksimalt 10 % af skovarealet ud over de lysninger, som fandtes i 2004.), og
 - 2) sikrer klare, væsentlige og langsigtede fordele for biodiversiteten, som ellers ikke ville være opnået (Dette kan dog fraviges, hvor arealer omlægges til friluftslivsområder (p-pladser, shelters, blåpladser m.m.) eller til driftsfaciliteter - dette iht. skovloven), og
 - 3) ikke skader eller truer *høje bevaringsværdier** direkte eller indirekte.

Selvfor yngelse, renafdrift etc.

- ✓ 10.1.1 Ved for yngelse sikrer *skovejeren**, at der etableres en bevoksning, der på lang sigt bevarer eller giver et bedre udgangspunkt for udvikling af naturværdier og stabilitet end den gamle bevoksning i retning af mere *naturlig skov**.
- ✓ 10.5.2 Der opretholdes, eller etableres fremadrettet ved for yngelse, et permanent skovdække ved brug af selektiv hugst, naturlig for yngelse eller plantning/såning under skærm.
- ✓ 10.5.3 Renafdrifter skal så vidt muligt undgås, men kan for eksempel udføres i
 - ensaldrede nåletræsbevoksninger, hvor øvrige for yngelsesformer ikke er mulige,
 - ustabile plantager under afvikling, eller
 - hvor det er nødvendigt for at sikre en brugbar for yngelse med hjemmehørende lysterterter som f.eks. birk, skovfyr og eg.
- ✓ 10.5.4 Størrelsen og brugen af renafdrifter tilpasses, så *biodiversitet**, skovklima, vand- og jordressourcer ikke trues, jf. også 10.1.1.

Valg af træarter

- ✓ 10.2.1 *Skovejeren** anvender lokalitetstilpassede, *hjemmehørende arter** og lokale *provenienser** til for yngelsen, For *skovejendomme**, der på certificeringstidspunktet har en andel af *hjemmehørende træarter**, der ligger over 65 % (25 % på næringsfattige

For at sikre den biodiversitet, der gennem tiden har tilpasset sig hjemmehørende træarter*, efterleves der på skovejendommen* følgende konkrete måltal for fremme af hjemmehørende træarter* på henholdsvis næringsfattige og næringsrige jorder (jf. kort i bilag E):*
For skovejendomme, der på certificeringstidspunktet har en andel af hjemmehørende træarter*, der ligger på eller under 65 % (25 % på næringsfattige jorder) sikres det, at andelen af hjemmehørende arter gradvis øges, dog ikke nødvendigvis med hele for yngelsesandelen. Rødgran (Picea abies) og almindelig ædelgran (Abies alba) regnes ved indblanding eller holme (op til 0,25 ha) i bevoksninger af hjemmehørende arter* i denne sammenhæng som hjemmehørende, da de anses for at være potentielt hjemmehørende. Procentsatserne opgøres på baggrund af træarternes indblandingsprocenter*, og disse kommer aldrig under 65 % / 25 % på henholdsvis næringsrige og næringsfattige jorder.*

jorder), er det, for at tillade *skovejeren** en vis fleksibilitet, dog tilladt med en begrænset brug af ikke-hjemmehørende træarter forudsat, at

1. reduktionen i andelen af *hjemmehørende træarter** er maksimalt 5 % af andelen af hvert enkelt sammenhængende skovareal ved certificeringstidspunktet, men aldrig kommer under 65 % (25 % på næringsfattige jorder jf. kort i bilag E)
2. at brugen af ikke-hjemmehørende arter sker i form af spredte bevoksninger af maksimalt 1 ha størrelse, og
3. indikator 6.9.1 efterleves.

- ✓ 10.2.2 Ikke-hjemmehørende træarter (jf. bilag D) anvendes kun, hvor de ikke truer *miljøværdier** og er lokalitetstilpassede.
- ✓ 10.4.1 *Genetisk modificerede organismer** (GMO) anvendes ikke.

Bekæmpelse af invasive arter

- ✓ 10.3.3 *Invasive arter** *bekæmpes*, hvor det er økonomisk og praktisk muligt og helst i samarbejde med myndighederne, særligt på de arealer, der er udpeget med det formål udelukkende at bevare og fremme biodiversitet (jf. kriterium 6.5).

Sjældne og truede arter beskyttes

- ✓ 6.4.2 Kendte forekomster af *truede** og *sjældne** arter og deres *levesteder** er noteret på kort og/eller listes med angivelse af lokalisering.
- ✓ 6.4.3 Driftsaktiviteter og andre aktiviteter planlægges og gennemføres, så negative påvirkninger af *truede** og *sjældne** arter forebygges.
- ✓ 6.4.4 Skovejeren* udstyrer maskinføreren /entreprenøren / skovarbejderen med relevant information vedr. forekomst af *sjældne** og *truede** arters levesteder (jf. også 6.2.1) forud for driftsoperationer.
- ✓ 6.4.5 Forstyrrende udendørsaktiviteter ledes, i det omfang det er relevant, udenom kendte *sjældne** og *truede** arters levesteder.
- ✓ 6.4.6 *Kendte truede** og *sjældne** arters levesteder forvaltes/overvåges fremadrettet som med højbevaringsværdi (jf. bilag G, HCV 1).
- ✓ 6.4.7 *Skovejeren** overholder lovgivningens bestemmelser om redetræsbeskyttelse for fugle og flagermus og undlader i yngletiden skovbrugsmæssige aktiviteter indenfor de beskyttelseszoner omkring kendte redesteder for fuglearter, der er opført i bilag C.
- ✓ 6.4.8 Udenfor yngletiden undlader *skovejeren** at fritstille redetræerne for de fem særligt følsomme arter opført øverst i bilag C, således at reden fortsat er beskyttet mod indsyn og mod at vælte, og for de hulrugende arter bevares træerne.
- ✓ 6.4.9 Hvis der påvises jagt, fiskeri, fangst og indsamling af sjældne * eller truede * arter, træffer *Skovejeren** foranstaltninger til at forhindre det.

Nøglebiotoper og nøgleelementer bevares

- ✓ 6.6.1 Driften skal sikre, at *nøglebiotoper** og *nøgleelementer** herunder stående eller liggende store, gamle træer, der er særligt vigtige for skovens biodiversitet, træer med spættehuller, meget store myretuer, store mosklædte sten, rævegrave og grævlingegrave bevares.

Træer til naturligt henfald og død

- ✓ 6.6.2 Der skal udpeges min. 5 levende træer pr. ha i produktionsskoven til naturligt henfald og død.
- ✓ 6.6.3 Træerne udpeget jf. 6.6.2, skal udpeges på baggrund af antallet af tilknyttede *mikrohabitater** (smålevesteder) og dermed sikring af størst mulig biologisk værdi og om muligt være en *hjemmehørende art**.

Udpegningen af træer til naturligt henfald og død kan ske enten i forbindelse med skærmforyngelse eller renafdrifter, hvor de udpegede træer står tilbage, eller ved brug af en anden metode, der sikrer, at træer til naturligt henfald kan identificeres. Set over hele bevoksningen er placeringen valgfri.

Dødt ved

- ✓ 6.6.4 I forbindelse med tyndinger i mellemaldrede bevoksninger, dvs. i løvbevoksninger over 40 år og nålebevoksninger over 30 år, bevares eller skabes minimum 5 *højstubbe**, skadede træer og/eller vindfælder pr. ha. Placeringen i bevoksningen er valgfri.
- ✓ 6.6.5 Ved foryngelseshugst efterlades mindst 20 % af antal *toppe**. Placeringen i bevoksningen er valgfri.

Skovbryn

- ✓ 6.6.6 Brede, stabile og varierede indre og ydre skovbryn er bevarede eller etableres i forbindelse med foryngelsen af skovkanten. Der anvendes træ- og buskarter, som er hjemmehørende (jf. bilag D mht. træarter) for at sikre varierede levesteder og overgangszoner til de tilstødende åbne områder.

Beskyttelse af naturlige vandløb, søer, vådområder, bredområder etc.

- ✓ 6.7.1 Naturlige vandløb, *vådområder** (Inklusiv mindre søer, moser og vandløb beskyttet af skovlovens § 28), bredområder og vandkvantitet og kvalitet beskyttes.
- ✓ 6.7.2 Naturlige vandløb, *vådområder** og bredområder, der hører til skoven, og som er ændret gennem dræning eller andre indgreb, tilbageføres under hensyntagen til de økonomiske konsekvenser, herunder nabobevoksningernes stabilitet, friluftslivet samt hensyn til lovgivningsmæssige forpligtigelser. En fremgang i disse naturtypers areal ses på skovniveau.

Fremgang i de våde naturtypers areal bekræftes for eksempel ved feltinspektion, og en vurdering af naturtypens udvikling, hvis potentialet findes, inden for hver femårs periode.

Tilpasning af skovens naturlige hydrologi

- ✓ 6.7.3 På bevoksningsniveau etableres ny dræning/vandafledning ikke, med mindre *skovejeren** er forpligtet til etableringen i henhold til vandløbsloven.
- ✓ 6.7.4 I områder med høj bevaringsværdi, i forhold til biodiversitet, vedligeholdes drænrør og drænggrøfter ikke, medmindre det er påkrævet af lovgivningen.
- ✓ 6.7.5 Udenfor områder med høj bevaringsværdi, kan eksisterende drænrør og drænggrøfter vedligeholdes til maksimum tidligere dybde for at opretholde økonomisk vigtige bevoksninger, såfremt dette ikke har negativ indflydelse på områder af høj bevaringsværdi, eller for at sikre lovmæssige forpligtigelser.
- ✓ 6.7.6 Nye kulturer tilpasses en mere naturlig hydrologi.

Hensyn til jordbund

- ✓ 10.10.3 Jordbearbejdning kan på hhv. næringsfattige og næringsrige jorder (jf. bilag E) anvendes på maksimalt hhv. 70 % og 50 % af kulturarealet, hvor det er nødvendigt for at sikre foryngelsen eller et træartsskifte. Dog skal der sikres ubehandlede flader om frøtræer, *nøgleelementer**, langs skovbryn, på våde arealer og ved andre *nøglebiotoper**.
- ✓ 10.10.4 Jordbearbejdning finder kun sted punktvis eller stribet og anvendes kun med en intensitet som almindelig planteafstand vil kræve.
- ✓ 10.10.5 Stødoptagning og dybdepløjning praktiseres ikke.

Undgå gødning

- ✓ 10.6.1 Driften tilpasses således, at der ikke anvendes *gødning**. Dog med følgende undtagelser:
 - a) Bioaske kan spredes på træbevoksede, næringsfattige driftsarealer (jf. bilag E), hvor der gentagne gange er udtaget flis. Spredningen må kun ske i tidsrummet 25 år efter bevoksningens etablering til 10 år inden planlagt afdrift. Mht. dosering, hyppighed og indholdsstoffer overholdes Bioaskebekendtgørelsen.
 - b) Flishugning uden fortørring på arealet er ikke tilladt, hvor der spredes aske.
 - c) *Gødning** kan anvendes på næringsfattige lokaliteter (jf. bilag E), hvor det er nødvendigt for at etablere en brugbar løvtræskultur.

Hvor der er *sjældne** eller *truede** arter knyttet til arealets næringsfattige tilstand, benyttes aldrig *gødning**.

- ✓ 10.6.2 *Gødning** benyttes, udover hvad der er beskrevet i 10.6.1, kun, hvor der er et særligt dokumenteret behov og kun efter konsultation med *eksperter** f.eks. i forbindelse med frøplantager.

Undgå brug af pesticider

- ✓ 10.7.1 Skovdriften tilpasses således, at der ikke anvendes pesticider. Dette kan for eksempel ske ved at benytte integrerede metoder til bekæmpelse af skadevoldere (IPM). Pesticider kan dog undtagelsesvis anvendes, hvor brug af det pågældende pesticid er den eneste dokumenteret effektive, praktisk og økonomisk mulige måde at modvirke akutte angreb af en skadevolder på.
- ✓ 10.7.2 Kun efter dispensation fra FSC kan der undtagelsesvis bruges eller opbevares midler, som ikke er tilladt i FSC's pesticidpolitik.

- ✓ 10.7.3 Når der anvendes pesticider, overholdes dansk lovgivning på området, herunder sprøjtejournalbekendtgørelsen og autorisationsbekendtgørelsen jf. bilag A. Dette sikrer, at følgende krav efterleves:
 - Handelsnavn, aktiv ingrediens, anvendt mængde af aktiv ingrediens samt dato, område og årsag til brug dokumenteres.
 - Brug af *pesticider** overholder ILO-dokumentet "Safety in the use of chemicals at work" angående krav til transport, opbevaring, håndtering, anvendelse og nødprocedurer til oprydning efter utilsigtet spil.
 - Der benyttes metoder, der reducerer brugsmængden så meget som muligt samtidig med, at tilstødende arealer beskyttes effektivt mod brug.
 - Skader på *miljøværdier** og menneskers sundhed forebygges, mindskes og/eller udbedres.
 - Det sikres at, timing og brug giver mindst risiko for mennesker og andre arter.

Minimer brug af biologiske bekæmpelsesmidler

- ✓ 10.8.1 Brug af *biologiske bekæmpelsesmidler** minimeres, monitoreres og *kontrolleres**.
- ✓ 10.8.3 S Der bruges kun *biologiske bekæmpelsesmidler**, der er godkendt af Miljøstyrelsen.

Bortskaffelse af affald på miljømæssigt forsvarlig vis

- ✓ 10.12.1 Indsamling, oprydning, transport, opbevaring og bortskaffelse af alt *affald** er udført på en miljømæssig forsvarlig måde, der sikrer, at *miljøværdier** bevares. Jf. lovgivningen finder sikker opbevaring af kemikalier, beholdere, flydende og fast ikke-organisk affald herunder brændstof og olie sted på en off-site lokalitet, indtil de kan afleveres på en passende lokalitet godkendt af myndighederne.

Følgende hensyn skal tages ved driftsaktiviteter og andre aktiviteter

Planlægning

- ✓ 2.5.4 Alle driftsaktiviteter gennemføres i overensstemmelse med *driftsplanen**, tilpasninger til denne og dansk lovgivning (jf. bilag A), på en sikker og effektiv måde.
- ✓ 6.3.1 Driftsaktiviteter og andre aktiviteter planlægges og gennemføres, så negative påvirkninger af *miljøværdier** forebygges.
- ✓ 10.9.2 Driftsaktiviteter afværger, hvor muligt, negative *effekter** af potentielle *naturgivne forstyrrelser**. F.eks. anlægges brandbælter og/eller anvendes arter, der har egenskaber, der kan modstå skadedyr, oversvømmelse og/eller storm.

Ved skovning og andre aktiviteter er skoveentreprenøren for eksempel gjort opmærksom på eventuelle trusler og behov for hensyn vedrørende miljøværdierne på det relevante område.*
- ✓ 6.3.2 *Skovejeren** forhindrer negative påvirkninger af *miljøværdier**.
- ✓ 2.5.3 Skovarbejdere og maskinførere tager de nødvendige hensyn til miljøværdier, jf. også 6.2.1 og 6.3.3.
- ✓ 6.2.1 Følgende *miljøværdier** er, hvor de findes, vurderet.:
 - *Nøglebiotoper** og *nøgleelementer** (jf. 6.6.1).
 - Levesteder for *sjældne** og *truede** arter, herunder eventuelle beskyttelseszoner (jf. 6.4.3 og 6.4.4).
 - Mindre søer, moser, heder, ferske enge, overdrev og vandløb (jf. skovloven § 28, kriterium 6.7).
 - Brede, stabile, lokalitetstilpassede og mangfoldige skovbryn (jf. 6.6.5)
 - Arealer udpeget til bevaring og fremme af biodiversitet (jf. 6.5)
 - HCV-områder (jf. 9.1.1 og bilag G)
 - Leve/ynge/rasteområder for beskyttelseskrævende og rødlistede plante- og dyrearter (HCV 1)
 - Natura 2000-naturtyper (HCV 3)
 - Søer, vandløb, heder, moser, strandenge, ferske enge og overdrev jf. naturbeskyttelseslovens § 3 (HCV 3)
 - Bevaringsværdige egekrat jf. skovlovens § 26 (HCV 3)
 - Ydre skovbryn af løvtræer og buske jf. skovlovens § 27 (HCV 3)
 - Naturmæssigt særlig værdifuld skov jf. skovlovens § 25 og nøglen til kortlægning (HCV 3)
 - Borningsnære beskyttelsesområder (HCV 4)
 - Fortidsminder, sten- og jorddiger jf. museumslovens kap. 8 a (HCV 6)
 - Kulturarvsarealer og kulturmiljøer jf. museumslovens kap. 8 (HCV 6)
 - Områder med anden kulturel værdi for lokalsamfundet (HCV 6)

- *Hævdvundne rettigheder** (4.2.1).

- ✓ 6.2.2 Identificerede miljøværdier jf. 6.2.1 er afmærket på et opdateret kort over det relevante område.
- ✓ 6.2.3 Maskinførere/entreprenører/skovarbejdere har ved driftsaktiviteter adgang til kort over det relevante område, eller det sikres på anden måde, at den udførende part er opmærksom på miljøværdier.
- ✓ 6.2.4 Potentielle trusler og behov for hensyn vurderes for de i indikator 6.2.1 listede miljøværdier*, inden en skovning og andre aktiviteter påbegyndes.
- ✓ 6.3.3 *Skovejeren** sikrer, at den udførende part beskytter de i 6.2.1 listede elementer og derudover også beskyttelse af:
 - Jordbund (jf. 10.10)
 - *Nøgle biotoper** and *nøgleelementer** (jf. 6.6.1)
 - *Truede** og *sjældne** arter samt levesteder, herunder overholdelse af beskyttelseszoner (jf. 6.4)
 - Dødt ved (jf. 6.6.3-6.6.4)
 - Udpegede træer til henfald og død (jf. 6.6.2)
 - Mindre søer, moser, heder, ferske enge, overdrev og vandløb (jf. skovlovens § 28) og bredområder (jf. 6.7).
- ✓ 6.3.4 Andre brugere af skoven f.eks. jægere, brændesankere, arrangører af friluftaktiviteter mv. får konkret information om *miljøværdier** herunder beskyttelser og udpegninger, såfremt aktiviteten vurderes at kunne påvirke disse.

Inddragelse bør reflektere driftens omfang, intensitet* og risiko*. For mindre skovområder kan inddragelse være uformel og mundtlig. For større skovområder med mange potentielt berørte interessenter* kan det være mere hensigtsmæssigt at engagere sig med repræsentanter for lokalsamfund snarere end med enkeltpersoner.*

- ✓ 7.6.1 *Skovejeren** inddrager i tilstrækkeligt omfang naboer og brugere, relevante organisationer og andre interessenter*, og giver dem mulighed for at komme med input til driftsplanlægning og overvågning.

Opfølgning

- ✓ 6.3.5 Efter skovning og andre aktiviteter indhenter *skovejeren** information fra den udførende part om eventuelle hensyn taget samt eventuel negativ påvirkning af miljøværdier*.
- ✓ 6.3.6 Hvor det ikke er lykkedes at undgå negative påvirkninger af *miljøværdier**, afbødes de negative påvirkninger, yderligere skader forhindres, og de negativt påvirkede *miljøværdier** *genoprettes**.

Overvågning

- ✓ 8.2.2 Ændringer i de miljømæssige tilstande overvåges i overensstemmelse med bilag F.
- ✓ 8.3.1 Overvågning- og evalueringsresultater analyseres, og eventuelle ændringer i driftsaktiviteterne indarbejdes løbende og i den periodiske revision af *driftsplanen** (jf. bilag F).
- ✓ 8.3.2 Hvis overvågning og evalueringsresultater viser, at der ikke er overensstemmelse med kravene i denne standard revideres *driftsmålene**, planlagte mål og/eller driftsaktiviteter (jf. bilag F).
- ✓ 8.4.1 Et sammendrag af overvågningsresultaterne, eller de fulde overvågningsresultater, i overensstemmelse med bilag F, er gratis offentligt tilgængelig på anmodning.

Bilag F findes i den fulde FSC-skovstandard. Overvågningsresultater kan gøres tilgængelige for eksempel via henvendelse til skovejer. Fortrolige oplysninger* kan udelades, herunder også forekomst af *sjældne** og *truede** arter.*